

University of Groningen

Partners in crime? De invloed van crimineel gedrag op huwelijkskansen en partnerselectie
Schellen, M. van; Poortman, A.-R.; Nieuwbeerta, P.

Published in:
Mens en Maatschappij

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Schellen, M. V., Poortman, A.-R., & Nieuwbeerta, P. (2010). Partners in crime? De invloed van crimineel gedrag op huwelijkskansen en partnerselectie. *Mens en Maatschappij*, 85(2), 109-134.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Partners in crime?

De invloed van crimineel gedrag op huwelijkskansen en partnerselectie

Marieke van Schellen, Anne-Rigt Poortman en Paul Nieuwbeerta¹

Summary

Partners in crime? The impact of criminal behaviour on marriage formation and partner selection

Although it is well established that marriage has the potential to foster desistance from crime, little attention has been paid to offenders' marital chances. The few studies examining the effects of criminal behaviour on marriage formation, have not taken into account the criminal behaviour of spouses. We employ data from the Criminal Career and Life-Course Study (N = 4,615) to examine the marital and criminal careers of both offenders and their marriage partners far into adulthood. The results show that a criminal history is strongly related to outcomes in the marriage market. The higher the number of offenses, the lower the odds of marrying and the higher the odds of marrying a criminal partner.

1. Inleiding

In de levensloopcriminologie wordt het huwelijk gezien als een belangrijke gebeurtenis die voor een afname in crimineel gedrag kan zorgen. Trouwen zou zelfs het einde van een criminele carrière kunnen betekenen. Vaak wordt verondersteld dat de afname in crimineel gedrag wordt veroorzaakt door de sociale binding die ontstaat door het huwelijk: partners houden elkaar in de gaten, controleren elkaars gedrag en willen hun huwelijk niet op het spel zetten door het plegen van delicten (Laub & Sampson, 2003). Recente studies ondersteunen deze gedachte en laten zien dat het huwelijk – vooral bij mannen – voor een afname in crimineel gedrag kan zorgen (Blokland & Nieuwbeerta, 2005; King, Massoglia & MacMillan, 2007; Sampson, Laub & Wimer, 2006).

Opmerkelijk genoeg zijn er tot nu toe nauwelijks studies verricht die de tegenovergestelde relatie hebben onderzocht: de effecten van crimineel gedrag op huwelijkskansen. Aangezien eerder onderzoek heeft laten zien dat van het huwelijk een criminaliteitsremmende uitgaat (Laub & Sampson, 2003), is het van even groot belang om de factoren te achterhalen die de huwelijkskansen van criminelen beïnvloeden. De weinige eerdere studies op dit gebied hebben zich beperkt tot de effecten van gevangenisstraf. Daarmee was de aandacht gericht op een selecte groep criminelen, die zich meer dan andere daders schuldig maakten aan ernstige en gewelddadige vormen van criminaliteit (Huebner, 2005; Huebner, 2007; Lopoo & Western, 2005; Western, Lopoo & McLanahan, 2004; Western & McLanahan, 2000). Ook zonder gevangenisstraf kan echter worden verwacht dat een strafblad de huwelijkskansen van veroordeelden beïnvloedt (King & South, 2008).

Het idee dat het huwelijk crimineel gedrag zou verminderen, is bovendien minder vanzelfsprekend dan gedacht. De beschermende effecten van het huwelijk zouden sterk kunnen samenhangen met het criminele gedrag van de partner waarmee wordt getrouwd. Wanneer de partner zelf ook delinquent gedrag vertoont, zou het goed kunnen zijn dat een criminele levensstijl juist gestimuleerd of in ieder geval gecontinueerd wordt (Rhule-Louie & McMahon, 2007; Simons, Stewart, Gordon, Conger & Elder, 2002). Partners hebben waarschijnlijk dezelfde normen en waarden op het gebied van delinquent gedrag, leren van elkaar en dragen hun criminele technieken en vaardigheden aan elkaar over. Daarom is het niet alleen van belang om te onderzoeken *in hoeverre* delinquenten trouwen, maar ook *met wie* zij trouwen.

Een van de redenen voor het gebrek aan empirisch onderzoek naar de effecten van crimineel gedrag op huwelijkskansen en partnerselectie, is dat de eisen die aan een dergelijke studie worden gesteld hoog zijn. Ten eerste zijn er longitudinale gegevens nodig over de ontwikkeling van individueel crimineel gedrag. Ten tweede zijn deze gegevens ook nodig voor huwelijkspartners. Ten derde zijn er lange observatieperiodes nodig om personen na de adolescentie tot in de verre volwassenheid te kunnen volgen.

Het doel van dit onderzoek is om de invloed van crimineel gedrag op huwelijkskansen en partnerkeuze te onderzoeken. Daarbij zullen twee onderzoeksvragen centraal staan. In hoeverre is een crimineel verleden van invloed op de kans om te trouwen? En in hoeverre trouwen criminelen een partner die eveneens een delinquent verleden heeft? Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden wordt gebruikgemaakt van een unieke longitudinale dataset: de Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS; Nieuwbeerta & Blokland, 2003). De CCLS bevat gegevens over de criminele carrières van 4615 veroordeelden, die gevolgd zijn

vanaf de leeftijd van 12 jaar tot 72 jaar. Speciaal voor dit onderzoek is de oorspronkelijke CCLS uitgebreid met gegevens over de criminele carrières van alle huwelijkspartners van deze veroordeelden. Aangezien de CCLS geen gegevens bevat over nooit-veroordeelden, heeft dit onderzoek betrekking op de huwelijksuitkomsten van personen die gedurende hun leven ooit zijn veroordeeld. Binnen deze groep zullen personen worden vergeleken die verschillen in timing, aantal en ernst van de gepleegde delicten. De CCLS bevat verder alleen gegevens over huwelijken en niet over andere relatievormen, zoals ongehuwd samenwonen. Deze studie richt zich dus op de effecten van crimineel gedrag op huwelijkskansen en de selectie van huwelijkspartners.

Met deze studie zal op verschillende manieren vooruitgang worden geboekt. Ten eerste is dit de eerste studie die de levenslange criminele carrières onderzoekt van een grote groep veroordeelden én hun partners. Hierdoor zijn wij in staat om zowel de huwelijkskansen als de partnerkeuzes van veroordeelden te onderzoeken. Ten tweede biedt de CCLS inzicht in de exacte timing van huwelijken, veroordelingen en perioden die in de gevangenis zijn doorgebracht. Hierdoor kan meer inzicht worden verkregen in de causaliteit van de onderzochte relaties. Ten derde kunnen niet alleen de huwelijksuitkomsten van mannelijke criminelen, maar ook die van vrouwelijke criminelen worden bestudeerd. Ten vierde voorziet de CCLS in een completere meting van crimineel gedrag dan tot nu toe is gebruikt in onderzoek. Er wordt niet alleen gekeken naar de effecten van gevangenisstraf, maar ook naar het aantal veroordelingen, de tijd die is verstreken sinds de laatste veroordeling en naar relatief zware delicten, namelijk veroordelingen voor geweldsfeiten.

2. Theoretisch kader en eerder onderzoek

Zowel huwelijkskansen als partnerselectie zouden worden bepaald door individuele *voorkeuren* en de *mogelijkheden* om deze voorkeuren te realiseren (Becker, 1981; Goldscheider & Waite, 1986; Kalmijn, 1998; Oppenheimer, 1988). In de volgende paragrafen zal worden beargumenteerd dat crimineel gedrag van invloed is op deze voorkeuren en mogelijkheden, en daardoor zowel de kans op een huwelijk als de keuze voor een bepaald type partner bepaalt.

2.1 Huwelijkskansen

Er kunnen verschillende redenen zijn om in het huwelijk te treden, maar meestal wordt er getrouwd omdat personen verwachten er financieel, emotioneel en sociaal op vooruit te gaan, of omdat men kinderen krijgt of wil krijgen (De Graaf & Kalmijn, 2003). Hoewel het zo zou kun-

nen zijn dat criminelen op dit gebied dezelfde *voorkeuren* hebben als niet-criminelen, worden in de literatuur twee mogelijke redenen aangegeven waarom criminelen negatiever zouden kunnen staan ten opzichte van het huwelijk. Een eerste reden waarom de voorkeur om te trouwen minder sterk zou kunnen zijn, is dat delinquenten nog niet klaar zijn voor de verantwoordelijkheden die gepaard gaan met het huwelijk. Delinquentie wordt wel gerelateerd aan onvolwassenheid en een delinquente levensstijl zou symbool staan voor het feit dat een persoon er niet aan toe is om de volwassen rol van huwelijkspartner op zich te nemen (King & South, 2008; Yamaguchi & Kandel, 1985). Een tweede reden waarom de voorkeur om te trouwen minder sterk zou kunnen zijn, is dat criminelen gedurende hun leven een lager niveau van zelfcontrole hebben (Gottfredson & Hirschi, 1990). Dit betekent dat zij worden gekenmerkt door een grotere gerichtheid op het hier en nu, minder doorzettingsvermogen hebben, impulsief gedrag vertonen en minder geïnteresseerd zijn in investeringen in de toekomst. Al deze eigenschappen zijn in tegenspraak met het huwelijksinstituut, waarbij discipline, supervisie en een geregeld leven centraal staan (Clayton & Moore, 2003).

Naast individuele voorkeuren, zouden geringere *mogelijkheden* om te trouwen de huwelijkskansen van delinquenten kunnen verminderen. Een eerste reden waarom de mogelijkheden minder groot zouden zijn, is dat een crimineel verleden personen minder aantrekkelijke huwelijkspartners maakt ten opzichte van anderen. Een strafblad is niet alleen een goede voorspeller van toekomstig crimineel gedrag, maar ook van financiële onzekerheid en verminderde arbeidsmarktkansen. In het extreemste geval leiden criminele activiteiten tot gevangenisstraf, waardoor de criminele partner en zijn of haar inkomsten uit het huishouden verdwijnen (Pager, 2003). Ook zouden delinquenten minder vaak over eigenschappen beschikken die in het algemeen worden gewaardeerd in een partner, zoals empathie, verantwoordelijkheid, betrouwbaarheid, zelfopoffering en volwassen gedrag (Gottfredson & Hirschi, 1990; King & South, 2008; Western & McLanahan, 2000). Een tweede reden waarom de mogelijkheden worden beperkt, is dat criminelen kleinere kansen hebben om potentiële partners te ontmoeten. Dit argument geldt in het bijzonder voor criminelen die een gevangenisstraf hebben gekregen; zij verdwijnen immers (tijdelijk) van de huwelijksmarkt (Lopoo & Western, 2005; Western et al., 2004).

Hoewel verschillende mechanismen een rol zouden kunnen spelen, kan op grond van het bovenstaande worden verwacht dat de kans om te trouwen kleiner wordt naarmate het aantal veroordelingen toeneemt. Niet alleen zal de voorkeur om te trouwen minder sterk worden, ook de mogelijkheden om te trouwen zullen geringer worden. Veroordelingen voor gewelddadige delicten en gevangenisstraf – indicatoren voor

de ernst van crimineel gedrag – zullen de huwelijkskansen nog verder verminderen. Tot slot wordt verwacht dat huwelijkskansen toenemen, naarmate de laatste veroordeling langer geleden is. Beperkingen op de huwelijksmarkt zullen afnemen, wanneer de criminele activiteiten langer geleden zijn: potentiële partners zijn wellicht niet op de hoogte van deze delicten of vinden het minder belangrijk. Ook kunnen de voorkeuren van de delinquent zelf veranderen wanneer een criminele levensstijl is beëindigd.

Verrassend genoeg is er tot nu toe weinig onderzoek gedaan naar de effecten van crimineel gedrag op huwelijkskansen. Voor zover ons bekend, bestaat er slechts één eerdere studie (Sampson et al., 2006). Overigens was het doel van deze studie om de omgekeerde relatie te onderzoeken, namelijk de effecten van trouwen op crimineel gedrag. Om daarbij op een goede manier te kunnen controleren voor selectie-effecten, is allereerst een model geschat van de kans om te trouwen. De resultaten laten zien dat jeugdig delinquent gedrag, de lengte van gevangenisstraf tijdens de jeugd, gearresteerd zijn in het voorafgaande jaar, het aantal arrestaties tijdens de volwassenheid, de totale hoeveelheid tijd doorgebracht in de gevangenis en de lengte van gevangenis in het afgelopen jaar alle de kans op een huwelijk verkleinen. Het gaat om langetermijneffecten die standhouden tot in de volwassenheid. Andere studies op dit gebied hebben zich gericht op de effecten van gevangenisstraf. In het algemeen ondersteunen zij het idee dat gevangenisstraf een direct effect heeft op huwelijkskansen, maar de resultaten zijn verdeeld waar het de langetermijneffecten na vrijlating betreft. Zo concluderen Lopoo en Western (2005) bijvoorbeeld dat de kansverhouding op een huwelijk voor mannen die momenteel in de gevangenis zitten 78 procent kleiner is vergeleken met mannen die niet in de gevangenis zitten. Een dergelijk effect vinden zij niet voor mannen die ooit in de gevangenis hebben gezeten. De studies van Huebner (2005; 2007) daarentegen laten een blijvend effect van gevangenisstraf zien dat voortduurt in de periode na vrijlating.

2.2 Partnersselectie

Niet alleen de kans om te trouwen, maar ook de kans om een bepaald type partner te trouwen zou tot stand komen door een samenspel van individuele *voorkeuren* voor bepaalde kenmerken in een echtgenoot en de *mogelijkheden* die potentiële partners hebben om elkaar te ontmoeten (Kalmijn, 1998).²

Individuele *voorkeuren* voor een bepaalde partner zouden zijn gebaseerd op een evaluatie van de hulpbronnen die de potentiële partner te bieden heeft. Aan de ene kant kunnen personen een voorkeur hebben

voor iemand die op hen lijkt. Dit zou vooral gelden voor sociaal-culturele hulpbronnen (zoals etniciteit). Aan de andere kant kunnen personen een voorkeur hebben voor partners die over veel hulpbronnen beschikken. Dit zou vooral gelden voor sociaaleconomische hulpbronnen (zoals inkomen; Kalmijn, 2005). Toegepast op crimineel gedrag zou het allereerst zo kunnen zijn dat criminelen een voorkeur hebben voor iemand die ook crimineel gedrag vertoont. Een voordeel van deze gelijkheid wat betreft criminele levensstijl kan zijn dat het wederzijds begrip en steun tussen partners bevordert. Daarnaast zou het zo kunnen zijn dat iedereen – zowel crimineel als niet-crimineel – de voorkeur geeft aan een niet-criminele partner. Een huwelijk met een crimineel kan namelijk voor verschillende onzekerheden zorgen: problemen met de politie, scheiding van de familie door gevangenschap en een gebrek aan legale inkomsten. Hoewel personen dus zowel een voorkeur kunnen hebben voor een niet-criminele partner als voor een partner die op hen lijkt, zal homogamie (gelijkenis tussen partners) in beide gevallen de uitkomst zijn. Een voorkeur voor een gelijksoortige partner leidt direct tot homogamie. Indirect gebeurt dat ook wanneer er competitie plaatsvindt om niet-criminele partners. Personen met de aantrekkelijkste hulpbronnen zullen elkaar eerst selecteren en de minder bevoorrechten blijven over.

De keuze voor een partner wordt beperkt door de *mogelijkheden* die individuen hebben om potentiële partners te ontmoeten (Kalmijn, 1998). In het algemeen geldt dat de kansen om een soortgelijke partner te ontmoeten groter zijn dan de kansen om iemand te ontmoeten met een andere achtergrond. Mogelijkheden om ongelijke anderen te ontmoeten worden bijvoorbeeld ingeperkt door lokale huwelijksmarkten. Partners ontmoeten elkaar vaak op specifieke locaties en gelegenheden, zoals in de buurt, op school of via vriendschapsnetwerken. De compositie van deze lokale huwelijksmarkten is vaak nogal homogeen; criminele activiteiten concentreren zich vaak in bepaalde buurten of netwerken (Krueger, Moffitt, Caspi, Bleske & Silva, 1998). Hierdoor zullen personen eveneens een verhoogde kans hebben om een partner te trouwen die qua crimineel gedrag op hen lijkt.

De eigen voorkeuren en de beperkingen op de huwelijksmarkt suggereren beide dat huwelijken homogeen zijn wat betreft de criminele activiteiten van partners. Hoe vaker iemand veroordeeld is, hoe groter de kans dat zijn of haar partner ook crimineel actief is. We verwachten dat gevangenisstraf en gewelddadige delicten de kans op een criminele partner verder zullen vergroten. Tot slot wordt verwacht dat de kans om een criminele partner te trouwen lager wordt, naarmate het langer geleden is dat een persoon voor het laatst is veroordeeld.

Hoewel longitudinale data over de criminele carrières van zowel delinquenten als hun partners tot nu toe niet beschikbaar waren, zijn

er enkele studies die inzicht geven in overeenkomsten tussen partners in crimineel gedrag. Ten eerste is er een aantal studies dat crimineel gedrag onder reeds getrouwde stellen onderzocht. Deze studies laten zien dat partners wat betreft hun betrokkenheid in criminaliteit redelijk op elkaar lijken, maar dat de sterkte van de samenhang varieert: kansverhoudingen variëren van 5,4 tot 19,1 (Galbaud du Fort, Boothroyd, Bland, Newman & Kakuma, 2002; Krueger et al., 1998; Quinton, Pickles, Maughan & Rutter, 1993; Taylor, McGue & Iacono, 2000). Ten tweede is er een aantal studies dat ook informatie had over het criminele gedrag van de respondent tijdens de jeugd. Deze studies laten zien dat jeugdig delinquent gedrag samenhangt met het criminele gedrag van de partner tijdens de vroege volwassenheid. Simons en anderen (2002) vonden – zowel voor mannen als vrouwen – een significant effect van jeugdig crimineel gedrag op het hebben van een antisociale partner. Moffitt, Caspi, Rutter en Silva (2001) vonden significante correlaties tussen het antisociale gedrag van mannen en vrouwen gedurende de adolescentie en dat van hun partners (correlaties variëren tussen 0,21 en 0,34). Een beperking van de hiervoor genoemde studies is dat ze alleen informatie bevatten over het criminele gedrag van de partner gedurende de relatie. Eerdere studies bieden daarmee weinig inzicht in partnerselectieprocessen; de overeenkomsten tussen partners zouden ook kunnen worden verklaard doordat partners elkaars criminele gedrag beïnvloeden tijdens de relatie.³

3. Methode

3.1 Data

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruikgemaakt van gegevens uit de Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS; Nieuwbeerta & Blokland, 2003). De onderzoekspersonen in de CCLS zijn geselecteerd door een willekeurige representatieve steekproef van 4 procent te trekken uit alle misdrijfzaken die in 1977 in Nederland onherroepelijk werden afgedaan. Dit resulteerde in een totale steekproef van 5164 personen. Van deze personen zijn in 2003 de uittreksels (strafbladen) opgevraagd bij het Algemeen Documentatieregister (ADR) van de Justitiële Documentatiedienst van het ministerie van Justitie. Op deze manier kon voor iedereen de complete criminele carrière in kaart worden gebracht.⁴

Hoewel de strafbladen informatie bevatten over alle justitiële contacten, zijn voor dit onderzoek alleen die feiten meegenomen waarop in eerste aanleg een veroordeling volgde of die door het Openbaar Ministerie om beleidsredenen werden geseponneerd. Het gaat hier dus om delicten die de desbetreffende delinquent hoogst waarschijnlijk inderdaad

heeft gepleegd. In sommige gevallen werden per strafzaak verschillende feiten ingeschreven. Al deze strafbare feiten zijn apart gecodeerd en in het databestand opgenomen. Op deze manier zijn vanaf het twaalfde levensjaar tot aan het begin van het jaar 2003 alle justitiële contacten van de onderzoekspersonen achterhaald. De gemiddelde leeftijd van deze personen in 1977 was ongeveer 27 jaar. Daarmee zijn voor het overgrote deel van de onderzoekspersonen tot ver in de volwassenheid gegevens beschikbaar.

De justitiële gegevens zijn aangevuld met gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en het Centraal Bureau voor Genealogie (CBG). Op deze manier konden ontwikkelingen in levensomstandigheden in kaart worden gebracht, zoals trouwen, scheiden en het krijgen van kinderen. In totaal werden 549 personen niet teruggevonden in de GBA of het CBG (10,6 procent), zodat een uiteindelijke steekproef van 4615 onderzoekspersonen (4187 mannen en 428 vrouwen) resteerde (Blokland & Nieuwbeerta, 2005).

Speciaal voor deze studie is de CCLS uitgebreid met data over de complete justitiële carrières van alle huwelijkspartners vanaf hun twaalfde jaar tot aan het jaar 2007. Uit de GBA- en CBG-gegevens blijkt dat 74,5 procent ($N = 3.346$) van de 4615 criminelen in ieder geval eenmaal is getrouwd. Deze personen hebben in totaal 4409 partners gehad, waarbij ook alle ex-partners zijn meegenomen (zie tabel 1). Door de originele CCLS uit te breiden, is er voor alle veroordeelden en hun partners informatie beschikbaar over wanneer de delicten precies zijn gepleegd, de typen delicten die gepleegd zijn, de perioden van gevangenisstraf en het tijdstip van hun huwelijk(en).

Hoewel de CCLS unieke en rijke gegevens bevat over de criminele en huwelijkscarrières van een grote groep veroordeelden, heeft het gebruik van officiële data ook beperkingen. Een eerste beperking is dat we geen informatie hebben over andere typen relaties dan het huwelijk, zoals vaste verkering en samenwonen. Het kan zo zijn dat sommige onderzoekspersonen wel degelijk een partnerrelatie hadden, maar dat dit onbekend is gebleven doordat zij (nog) niet getrouwd waren. De groep ongetrouwen in deze studie is dus divers en bestaat niet alleen uit alleenstaanden. Een tweede beperking is dat we niet kunnen controleren voor een aantal kenmerken die samenhangen met zowel crimineel gedrag als de kans om (een bepaald type partner) te trouwen, zoals sociaaleconomische status, opleiding en persoonlijkheidskenmerken. Dit zou tot een *overschatting* van het effect van een crimineel verleden op huwelijkssuitkomsten hebben kunnen leiden.

Bij de interpretatie van de resultaten moet daarnaast rekening worden gehouden met het feit dat alle personen in de CCLS-steekproef in aanraking zijn geweest met justitie, namelijk in 1977. De resultaten van

deze studie hebben daarmee betrekking op veroordeelden en personen die nog veroordeeld gaan worden en niet op de populatie als geheel. Dit zou tot een *onderschatting* van het effect van een crimineel verleden op huwelijksuitkomsten hebben kunnen leiden. Personen die niet veroordeeld zijn vóór het huwelijk, worden per definitie wel veroordeeld tijdens of na het huwelijk. Hoewel zij in deze studie worden gezien als niet-criminelen, zijn zij waarschijnlijk anders dan personen die daadwerkelijk nooit veroordeeld worden gedurende hun leven (bijvoorbeeld lagere SES, lagere zelfcontrole). Deze selectieve steekproef kan echter ook worden gezien als een sterk punt. Zij die veroordeeld gaan worden, lijken waarschijnlijk meer op veroordeelden met betrekking tot (on) gemeten kenmerken die zowel de kans op crimineel gedrag als de kans op een huwelijk beïnvloeden. Dit zorgt voor een conservatieve test van de relatie tussen crimineel gedrag en huwelijkskansen en biedt deels een oplossing voor de overschatting die waarschijnlijk is ontstaan doordat belangrijke controlevariabelen ontbreken.

Beschrijvende gegevens over de criminele en huwelijks carrières van de personen in de CCLS-steekproef zijn weergegeven in tabel 1. De criminele carrières van mannen konden tot een gemiddelde leeftijd van 53 jaar worden gevolgd en die van vrouwen tot een gemiddelde leeftijd van 58 jaar. In deze periode zijn mannen voor gemiddeld 12,7 delicten veroordeeld en vrouwen voor 3,9 delicten. Vergeleken met vrouwen zijn mannen hun criminele carrière gemiddeld eerder gestart (20,7 jaar versus 28,1 jaar). Tussen de leeftijd van 12 en 21 – voor de meeste personen de periode voor het huwelijk – is een groot gedeelte van de personen al crimineel actief. Vergeleken met vrouwen zijn mannen in die periode vaker veroordeeld, hebben ze meer misdaden begaan, hebben ze vaker geweldsdelicten gepleegd en hebben zij vaker tijd doorgebracht in de gevangenis.

Wanneer de huwelijks carrières van mannen en vrouwen in de CCLS-steekproef vergeleken worden, dan blijkt dat een groter gedeelte van de vrouwen ooit getrouwd is geweest (86,7 procent versus 73,2 procent). Voor vrouwen vindt het eerste huwelijk gemiddeld op een jongere leeftijd plaats, gemiddeld drie jaar eerder dan voor mannen (23,3 jaar versus 26,2 jaar). Opvallend genoeg ligt de leeftijd waarop de eerste veroordeling plaatsvindt voor vrouwen gemiddeld hoger dan de leeftijd van het eerste huwelijk. Dit zou allereerst veroorzaakt kunnen worden doordat hun mannelijke partners crimineel gedrag stimuleren tijdens het huwelijk. Het zou ook zo kunnen zijn dat het huwelijk in een scheiding is geëindigd. De gescheiden vrouwen zouden crimineel gedrag kunnen zien als een alternatieve inkomstenbron en een manier om voor hun eventuele kinderen te zorgen.

Tabel 1 Beschrijvende gegevens over de criminele carrières en huwelijks-carrières van de CCLS steekproef, uitgesplitst naar geslacht^a

	Mannen		Vrouwen	
Aantal personen	4.187		428	
Gemiddelde leeftijd in 2003	53,32	(10,36) [50]	58,28	(11,44) [57]
Gemiddelde leeftijd eerste veroordeling	20,68	(8,27) [18]	28,10	(10,70) [26]
Gemiddeld aantal strafbare feiten tot 2003	12,65	(17,37) [6]	3,93	(8,27) [2]
Veroordeeld tussen leeftijd 12-21 (%)	63,60		24,53	
Gemiddeld aantal delicten tussen leeftijd 12-21	2,22	(1,78) [1]	1,40	(0,95) [0]
Veroordeeld voor een geweldsdelict tussen leeftijd 12-21 (%)	23,67		3,50	
Gevangenisstraf tussen leeftijd 12-21 (%)	6,78		1,40	
Ooit getrouwd (%)	73,23		86,68	
Gemiddeld aantal keer getrouwd	1,31	(0,60) [1]	1,40	(0,66) [1]
Gemiddelde leeftijd eerste huwelijk	26,19	(6,23) [25]	23,18	(5,84) [22]
Getrouwd met een criminele partner (%)	4,04		22,9	

a Voor continue variabelen worden achtereenvolgens de standaarddeviatie en mediaan tussen haakjes weergegeven.

BRON: CCLS, 2010

Hoewel de criminele carrière van vrouwen minder ernstig is, ligt het percentage dat met een criminele partner trouwt bijna zes keer zo hoog als bij mannen (22,9 procent versus 4,0 procent). Dit zou allereerst verklaard kunnen worden doordat er simpelweg meer mannen met een crimineel verleden zijn, waardoor de kans om hen te ontmoeten groter is. Het zou ook zo kunnen zijn dat sommige vrouwelijke partners wel degelijk delinquent gedrag vertonen, maar minder vaak veroordeeld worden (bijvoorbeeld omdat zij minder zware delicten plegen).

3.2 Gebeurtenissenanalyse

Om de relatie tussen crimineel gedrag en uitkomsten op de huwelijksmarkt te analyseren, is gebruikgemaakt van discrete tijd gebeurtenissenanalyses. Discrete tijd modellen blijken een goede benadering van continue tijd modellen te zijn, zolang de tijdsintervallen niet te groot zijn (Allison, 1984). In de analyses zijn jaren als interval gebruikt. Om de modellen te schatten, is een persoonperiode bestand geconstrueerd dat voor elk individu per jaar informatie bevat over het aantal strafbare feiten, de tijd sinds de laatste veroordeling, het type delict, de hoeveelheid tijd die is doorgebracht in de gevangenis en een aantal andere relevante controlevariabelen. De observatie startte voor iedereen op de leeftijd van zestien jaar – de minimum leeftijd waarop getrouwd kan worden – en eindigde in het jaar waarin de persoon voor het eerst trouwt of het jaar

waarin de dataverzameling eindigt als de persoon niet trouwt (het jaar 2003). Het volledige databestand bevat informatie over 75.598 jaren voor 4615 individuen.

Dit onderzoek richt zich op de effecten van crimineel gedrag op het eerste huwelijk. De reden hiervoor is dat op deze manier wordt voorkomen dat feedbackeffecten tussen trouwen en crimineel gedrag – waarbij trouwen de kans op crimineel gedrag beïnvloedt en crimineel gedrag vervolgens weer de kans op een (crimineel) huwelijk – worden meegenomen in de analyses. Wanneer een dergelijke endogene relatie meegenomen zou worden in het onderzoek, dan zou dat de analyses compliceren en de kans vergroten dat de schattingen van het effect van crimineel gedrag zijn vertekend. De focus op het eerste huwelijk beperkt de generaliseerbaarheid van de bevindingen, maar heeft als belangrijk voordeel dat een belangrijk bron van vertekening wordt uitgesloten.

Er zijn twee soorten gebeurtenissenanalyses uitgevoerd, één voor elke onderzoeksvraag. Om de huwelijkskansen van delinquenten te schatten (onderzoeksvraag 1), is allereerst logistische regressieanalyse toegepast op het persoonperiode bestand. In deze analyses is het huwelijk een dichotome variabele, die gelijk is aan 1 in het jaar dat iemand voor de eerste keer trouwt, en 0 in alle eerdere jaren. De personen die nooit trouwen hebben een 0 als score in alle jaren. Om de kans op een criminele huwelijkspartner te schatten (onderzoeksvraag 2), is vervolgens multinomiale logistische regressieanalyse toegepast op het persoonperiode bestand. In deze zogenaamde competing risk modellen worden de kenmerken van personen die ongehuwd blijven meegenomen bij het schatten van de kans op een criminele huwelijkspartner. Dit betekent dat huwelijksuitkomsten niet worden gezien als een geleidelijk proces waarin een persoon eerst beslist om te trouwen en daarna beslist om een bepaald soort partner te trouwen; de aanname is dat personen deze keuzes simultaan maken.⁵ In deze analyses is de afhankelijke variabele gelijk aan 2 in het jaar dat een persoon een criminele partner trouwt, gelijk aan 1 in het jaar dat een persoon een niet-criminele partner trouwt en gelijk aan 0 in alle voorgaande jaren. Wederom scoren de personen die nooit trouwen in alle jaren een 0. Met een criminele partner wordt een partner bedoeld die ooit veroordeeld is voorafgaand aan het jaar van het eerste huwelijk. Alle analyses zijn voor mannen en vrouwen apart uitgevoerd.

3.3 Onafhankelijke variabelen

Voor zowel mannen als vrouwen zijn twee maten voor crimineel gedrag meegenomen in de analyses (model 1). Allereerst is het *totaal aantal delicten tot het afgelopen jaar* opgenomen in de modellen. Uit explorerende

analyses kwam naar voren dat de relatie tussen het aantal strafbare feiten en het huwelijk niet lineair is. Daarom zijn er verschillende categorieën geconstrueerd (0 strafbare feiten, één strafbaar feit, twee – vijf strafbare feiten, zes – tien strafbare feiten, en meer dan tien strafbare feiten). Op deze manier kunnen actieve daders worden onderscheiden van personen met geen of slechts enkele veroordelingen. Ten tweede is het *aantal jaren sinds de laatste veroordeling* als variabele toegevoegd aan de modellen. Door deze variabele toe te voegen kunnen veroordeelden die crimineel actief zijn geweest in de periode vlak voor het huwelijk worden onderscheiden van hen die langer geleden crimineel actief zijn geweest. Explorerende analyses lieten zien dat een lineaire functie de relatie tussen deze variabele en huwelijksuitkomsten adequaat weergeeft. Het meten van deze variabele is enigszins gecompliceerd. We zijn namelijk geïnteresseerd in het effect van deze variabele voor veroordeelden, terwijl we de niet-veroordeelden ook in de analyses willen houden. Daarom is ervoor gekozen om één enkele waarde toe te kennen aan de niet-veroordeelde personen. Als er geen waarde zou worden toegeschreven aan de niet-criminelen, zouden zij per definitie onbekend zijn en zou het aantal observaties substantieel afnemen. In dit geval is gekozen voor het leeftijdspecifieke gemiddelde. Dit is het gemiddelde aantal jaren sinds de laatste veroordeling voor personen die veroordeeld zijn op die specifieke leeftijd. Deze variabele is vervolgens gecentreerd rondom het leeftijdspecifieke gemiddelde om de correlatie met leeftijd te verminderen. Aangezien in de modellen een variabele is opgenomen die aangeeft of personen al dan niet veroordeeld zijn (deze variabele is verdisconteerd in de variabele *totaal aantal delicten tot het afgelopen jaar*), heeft het effect van de variabele *aantal jaren sinds de laatste veroordeling* alleen betrekking op veroordeelden.

Voor mannen is daarnaast een extra model geschat waarin ook de effecten van geweldsdelicten en gevangenisstraf zijn opgenomen (model 2). De effecten van deze variabelen zijn alleen geschat voor mannen, omdat het aantal gewelddadige en gevangengenomen delinquenten onder vrouwen te klein blijkt te zijn (zie tabel 1). Ten eerste wordt gemeten of mannen *ooit veroordeeld zijn voor een geweldsdelict tot het afgelopen jaar*. Verkrachting, aanranding, andere seksuele misdaden, bedreiging, moord, doodslag, beroving en afpersing zijn alle geclassificeerd als geweldsfeiten. Ten tweede is gemeten of mannen *ooit in de gevangenis hebben gezeten tot het afgelopen jaar*. Het totale aantal delicten blijkt zo sterk te correleren met het feit of iemand ooit in de gevangenis heeft gezeten ($r > 0,70$) dat het de resultaten zou vertekenen. In plaats van te kijken naar het totale aantal delicten tot het afgelopen jaar, is daarom een variabele toegevoegd die meet of mannen *ooit veroordeeld zijn tot het afgelopen jaar*. Al deze drie variabelen hebben de waarde 1 vanaf het jaar van de

eerste veroordeling of de eerste gevangenisstraf en de waarde 0 in alle andere jaren.

In alle modellen is gecontroleerd voor een aantal andere kenmerken waarvan bekend is dat zij samenhangen met crimineel gedrag en huwelijkskansen. Allereerst is *leeftijd* aan de modellen toegevoegd. Ten tweede is een tijdsconstante dummy variabele toegevoegd die aanduidt of iemand *niet-Nederlands* is (niet geboren in Nederland). Ten derde is een tijdsvariërende dummy variabele toegevoegd die meet *of er een kind aanwezig was in het afgelopen jaar*. Eerdere studies hebben aangetoond dat het hebben van een kind de transitie naar het huwelijk versnelt. Het vergroot de kans dat de vader en moeder van het kind besluiten te gaan trouwen. Het hebben van een kind zou ook de kans op het trouwen van een criminele partner kunnen vergroten. Een buitenechtelijk kind blijkt namelijk samen te hangen met het criminele gedrag van beide partners (Moffitt et al., 2001).

121

4. Resultaten

Tabel 2 is gebruikt als een eerste stap om inzicht te krijgen in de relatie tussen crimineel gedrag tussen de leeftijd van twaalf tot 21 jaar (voor de meeste personen de periode voor het huwelijk) en uitkomsten op de huwelijksmarkt (ongehuwd, het trouwen van een niet-criminele partner en het trouwen van een criminele partner).

Een criminele levensstijl in de leeftijd van twaalf tot 21 jaar blijkt duidelijk gerelateerd te zijn aan uitkomsten op de huwelijksmarkt. Mannen die veroordeeld zijn voor hun 21ste blijven vaker ongehuwd dan niet-veroordeelde mannen (30,8 procent versus 19,7 procent). Mannen die veroordeeld zijn voor geweldsdelicten of gevangen hebben gezeten, blijven nog vaker ongehuwd (32,0 procent versus 46,1 procent). Eenzelfde patroon wordt gevonden voor de kans op het trouwen van een criminele partner. Mannen die ooit veroordeeld zijn, gewelddadige misdaden hebben begaan of gevangen hebben gezeten voor hun 21ste, trouwen vaker een criminele partner dan personen zonder crimineel verleden. Geweldsfeiten en vooral gevangenisstraf blijken de kans op een criminele huwelijkspartner te vergroten. Hoewel vrouwen minder vaak ongehuwd blijven (13,3 procent) en vaker criminele partners trouwen (22,9 procent), is de relatie tussen een crimineel verleden en huwelijksuitkomsten vergelijkbaar met het patroon dat voor mannen is gevonden. Net als voor mannen is de kans om ongehuwd te blijven of een criminele partner te trouwen vooral groot voor vrouwen die veroordeeld zijn voor geweldsfeiten en voor vrouwen die veroordeeld zijn tot gevangenisstraf (hoewel de verbanden niet altijd significant zijn door het kleine aantal veroordeelde vrouwen).

Tabel 2 Bivariate relaties tussen crimineel gedrag in de leeftijd van 12 tot 21 jaar en huwelijksuitkomsten^a

	Ongehuwd		Getrouwd met niet-crimineel		Getrouwd met crimineel	
	Percentage	Gemiddelde leeftijd	Percentage	Gemiddelde leeftijd	Percentage	Gemiddelde leeftijd
<i>Mannen: crimineel gedrag in de leeftijd 12-21</i>						
Veroordeeld						
Nee	19,69*** (N = 1.524)		77,62***	25,88	2,69**	29,51
Ja	30,83 (N = 2.663)		64,36	26,05	4,81	28,77
Geweld						
Nee	25,16*** (N = 3.196)		71,62***	26,05	3,22***	29,59
Ja	31,99 (N = 991)		61,35	25,73	6,66	27,94
Gevangenisstraf						
Nee	25,37*** (N = 3.903)		70,84***	25,91**	3,79**	28,97
Ja	46,13 (N = 284)		46,48	27,52	7,39	28,76
Totaal	26,77 (N = 4.187)		69,19	25,98	4,04	28,95
<i>Vrouwen: crimineel gedrag in de leeftijd 12-21</i>						
Veroordeeld						
Nee	9,79*** (N = 322)		69,42***	23,10	20,80*	23,13
Ja	24,75 (N = 105)		45,54	23,98	29,70	23,03
Geweld						
Nee	12,95 (N = 413)		64,75***	23,25	22,30*	23,00
Ja	27,27 (N = 15)		27,27	23,33	45,45	25,00
Gevangenisstraf						
Nee	13,15* (N = 422)		64,08**	23,25	22,77	22,90**
Ja	50,00 (N = 6)		0,00	nvt	50,00	33,00
Totaal	13,32 (N = 428)		63,79	23,25	22,90	23,10

* = $p < 0,05$, ** = $p < 0,01$, *** = $p < 0,001$

a. Significantie heeft betrekking op verschillen tussen 'nee' en 'ja' categorieën

BRON: CCLS, 2010

Tabel 2 geeft ook inzicht in de relatie tussen een crimineel verleden en de gemiddelde leeftijd waarop er voor het eerst wordt getrouwd. In het algemeen blijkt er geen verschil te bestaan tussen personen met en zonder crimineel verleden. De enige significante verschillen doen zich voor bij gevangenisstraf. Vergeleken met personen zonder gevangenisstraf zijn gevangengenomen mannen significant ouder wanneer zij een niet-criminele partner trouwen en zijn gevangengenomen vrouwen significant ouder wanneer zij een criminele partner trouwen. Dit bevestigt, in elk geval voor deze groepen, het idee dat gevangenisstraf personen tijdelijk buiten de huwelijksmarkt plaatst, waardoor de huwelijksvorming wordt vertraagd. Verder is er een opmerkelijk verschil binnen de groep getrouwde mannen. Mannen die een criminele partner trouwen, zijn ten tijde van hun eerste huwelijk significant ouder dan mannen die een niet-criminele partner trouwen. Dit gaat op ongeacht de ernst van hun eigen criminele verleden. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat alle personen, crimineel of niet, op zoek zijn naar de best beschikbare partner. Wanneer een dergelijke partner niet wordt gevonden, worden de eisen bijgesteld. In dit geval houdt dat in dat men er uiteindelijk (op een latere leeftijd) toch voor kiest om een criminele partner te trouwen.

De bivariate analyses laten duidelijk zien dat crimineel gedrag correleert met uitkomsten op de huwelijksmarkt. Personen met een crimineel verleden trouwen minder vaak en wanneer zij trouwen, trouwen zij vaker een criminele partner. Een tweede stap is om te bepalen of deze relaties causaal zijn en nog steeds gelden wanneer er gecontroleerd wordt voor de effecten van andere covariaten (leeftijd, etniciteit, de aanwezigheid van een kind). Resultaten van de logistische regressieanalyses van de kans om te trouwen zijn weergegeven in tabel 3. Resultaten van de competing risk analyses van de kans op een (niet-)criminele partner zijn weergegeven in tabel 4.

Tabel 3 (model 1) laat zien dat mannelijke delinquenten die zes of meer delicten op hun naam hebben staan, significant lagere kansen hebben om te trouwen. Voor mannen die zes – tien delicten hebben gepleegd, is de kansverhouding om te trouwen 24 procent kleiner dan voor mannen zonder strafblad ($e^{-0,28} = 0,76$). Deze relatie is nog sterker voor mannen die meer dan tien delicten hebben gepleegd: hun kansverhouding om te trouwen is 42 procent kleiner ($e^{-0,55} = 0,58$). De samenhang tussen crimineel gedrag en de kans om te trouwen geldt dus alleen voor mannen met een relatief ernstig crimineel verleden. Daarnaast blijkt voor mannen dat hoe langer geleden de laatste veroordeling is geweest, hoe groter de kansverhouding om te trouwen wordt ($b = 0,04$). Dit suggereert dat de effecten van een strafblad inderdaad over de tijd afnemen. In model 2 is het relatieve belang van veroordelingen, geweldsdelicten en gevangenisstraf geschat. Voor mannen is

Tabel 3 Gebeurtenissenanalyses van het effect van crimineel gedrag op de log odds om te trouwen

	Mannen				Vrouwen	
	Model 1		Model 2		Model 1	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
<i>Controlevariabelen</i>						
Leeftijd	0,54 ***	0,02	0,53 ***	0,02	0,32 ***	0,06
Leeftijd kwadraat	-0,01 ***	0,00	-0,01 ***	0,00	-0,03 ***	0,00
Niet-Nederlands	-0,36 ***	0,06	-0,34 ***	0,06	-0,28 *	0,16
Kind thuiswonend in het afgelopen jaar	0,42 ***	0,06	0,40 ***	0,06	-0,11	0,16
<i>Crimineel verleden</i>						
Aantal delicten tot afgelopen jaar (0 = ref.)						
1 delict	0,03	0,06			-0,36 *	0,17
2-5 delicten	-0,03	0,06			-0,39 *	0,23
6-10 delicten	-0,28 ***	0,08			-0,04	0,40
> 10 delicten	-0,55 ***	0,08			-0,00	0,53
Aantal jaren sinds laatste veroordeling	0,04 ***	0,01			-0,07 *	0,03
Ooit veroordeeld tot afgelopen jaar			-0,13 **	0,05		
Ooit geweldsdelict tot afgelopen jaar			-0,04	0,05		
Ooit gevangenisstraf tot afgelopen jaar			-0,54 ***	0,07		
<i>Intercept</i>	-10,15 ***	0,29	-9,96 ***	0,29	-6,20 ***	0,75
Aantal observaties	70.596		70.596		5.062	
Aantal personen	4.187		4.187		428	
χ^2 (df)	1243,32 (9)		1133,06 (7)		105,34 (9)	

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

BRON: CCLS, 2010

het effect van gevangenisstraf groter dan het effect van veroordelingen. Zij die ooit gevangen zijn genomen tot het afgelopen jaar, hebben een 42 procent kleinere kansverhouding om te trouwen in dat jaar ($e^{-0,54} = 0,58$). Dit resultaat ondersteunt de hypothese dat een ernstiger crimineel verleden de huwelijkskansen nog verder doet afnemen.

In tegenstelling tot de mannen, blijken vrouwen al lagere kansen te hebben om te trouwen als ze één delict hebben gepleegd: hun kansverhouding is 30 procent kleiner vergeleken met niet-veroordeelden ($e^{-0,36} = 0,70$). Voor vrouwen die twee – vijf delicten hebben gepleegd, is de kansverhouding om te trouwen nog kleiner ($e^{-0,39} = 0,68$). Dit suggereert dat een strafblad een andere impact heeft op vrouwen. Aangezien een criminele levensstijl minder vaak voorkomt en minder geaccepteerd is voor vrouwen, is een vrouw die voor een klein aantal delicten is veroordeeld wellicht vergelijkbaar met een man die voor een groot aantal delicten is veroordeeld. Dat er geen significante verschillen worden gevonden

voor de andere categorieën, kan worden toegeschreven aan het feit dat het aantal vrouwen dat meer dan vijf delicten pleegt erg klein is. Tot slot blijkt ook voor vrouwen te gelden dat hoe langer geleden de laatste veroordeling is, hoe groter de kansverhouding om te trouwen wordt ($b = 0,07$). Er kan dus worden geconcludeerd dat niet alleen de ernst van het criminele verleden, maar ook de tijd die verstreken is sinds de laatste veroordeling de huwelijkskansen beïnvloedt.

Tabel 3 laat nog een aantal andere interessante bevindingen zien. Zo blijken personen die niet in Nederland zijn geboren significant kleinere kansverhoudingen te hebben om te trouwen – dit geldt zowel voor mannen als vrouwen. Het effect van de aanwezigheid van een kind verschilt tussen mannen en vrouwen. Een kind vergroot de kansverhouding om te trouwen voor mannen, terwijl er bij vrouwen geen effect wordt gevonden. In overeenstemming met deze bevinding wordt wel gesteld dat vrouwen die buitenechtelijke kinderen hebben, minder welwillend staan ten opzichte van een huwelijk met de vader van het kind vanwege de slechte economische vooruitzichten (Rhule-Louie & McMahon, 2007). Er kan echter niet worden uitgesloten dat het hier om een registratie-effect gaat: voor mannen worden kinderen alleen geregistreerd als ze getrouwd zijn.

Tabel 4 geeft de resultaten van de competing risk modellen weer. Met de competing risk modellen worden drie vergelijkingen geschat: (1) de kans op het trouwen van een niet-criminele partner versus ongehuwd blijven, (2) de kans op het trouwen van een criminele partner versus ongehuwd blijven, en (3) de kans op het trouwen van een criminele partner versus een niet-criminele partner. De resultaten in tabel 4 die de tweede onderzoeksvraag het directst beantwoorden, zijn weergegeven in de laatste kolom van elk model: de log-odds van het trouwen van een criminele partner versus een niet-criminele partner. We zullen ons daarom beperken tot het bespreken van die resultaten.

Voor zowel mannen als vrouwen blijkt dat personen die meer dan één keer veroordeeld zijn tot het afgelopen jaar een significant hogere log-odds, en dus grotere kansverhouding, hebben om een criminele partner te trouwen. In overeenstemming met onze verwachting blijkt dat hoe vaker iemand veroordeeld is, des te groter de kans is om een criminele partner te trouwen. Zo hebben mannen met twee – vijf strafbare feiten op hun naam bijvoorbeeld een twee keer zo grote kansverhouding om een criminele partner te trouwen ($e^{0,73} = 2,08$) en is de kansverhouding voor mannen met zes – tien delicten drie keer zo groot ($e^{1,18} = 3,25$). Ook hier is de relatie tussen gevangenisstraf en huwelijksuitkomsten sterker dan de relatie tussen het ooit veroordeeld zijn en huwelijksuitkomsten (hoewel het verschil nu kleiner is): vergeleken met mannen die niet in de gevangenis hebben gezeten, is de kansverhouding om een criminele partner te

Tabel 4 Competing risk analyses van het effect van crimineel gedrag op de log odds om een niet-criminele partner te trouwen^a

	Mannen											
	Model 1			Model 2								
	B	S.E.	Crim vs. ongehuwd	B	S.E.	Crim vs. Niet						
Controlevariabelen												
Leeftijd	0,58 ***	0,02	0,16 **	0,07	-0,42 ***	0,07	-0,56 ***	0,02	0,18 **	0,06	-0,38 ***	0,07
Leeftijd kwadraat	-0,01 ***	0,00	-0,00 **	0,00	0,00 ***	0,00	-0,01 ***	0,00	-0,00 ***	0,00	0,01 ***	0,00
Niet-Nederlands	-0,35 ***	0,06	-0,57 *	0,27	-0,22	0,27	-0,33 ***	0,06	-0,62 **	0,27	-0,30	0,27
Kind thuiswonend in het afgelopen jaar	0,38 ***	0,07	0,88 ***	0,20	0,50 **	0,21	0,35 ***	0,07	0,90 ***	0,20	0,55 **	0,21
<i>Crimineel verleden</i>												
Aantal delicten tot afgelopen jaar (0 = ref.)												
1 delict	0,02	0,06	0,26	0,33	0,24	0,33						
2-5 delicten	-0,05	0,06	0,68 **	0,27	0,73 **	0,28						
6-10 delicten	-0,33 ***	0,08	0,85 **	0,32	1,18 **	0,33						
> 10 delicten	-0,69 ***	0,09	1,25 ***	0,32	1,94 **	0,33						
Aantal jaren sinds laatste veroordeling	0,04 ***	0,01	0,01	0,02	-0,03	0,02						
Ooit veroordeeld tot afgelopen jaar							-0,15 **	0,05	0,46 *	0,26	0,54 **	0,19
Ooit geweldsdelict tot afgelopen jaar							-0,07	0,05	0,47 **	0,18	0,61 **	0,27
Ooit gevangenisstraf tot afgelopen jaar							-0,61 ***	0,07	0,06	0,20	0,67 **	0,22
Intercept	-10,78 ***	0,31	-8,77 ***	0,96	2,01	1,00	-10,46 ***	0,56	-9,06 ***	0,92	1,40	0,97
Aantal observaties	70.596						70.596					
Aantal personen	4.187						4.187					
χ^2 (df)	1366,79	(18)					1227,76	(14)				

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

^a Niet = getrouwd met een niet-crimineel; Crim = getrouwd met een crimineel

BRON: CCLS, 2010

Vrouwen								
Model 1								
	B	S.E.	Crim vs. ongehuwd	B	S.E.	Crim vs. Niet	B	S.E.
<i>Controlevariabelen</i>								
Leeftijd	0,38 ***	0,07	0,20 *	0,11	0,11	-0,18	0,13	
Leeftijd kwadraat	-0,01 ***	0,00	-0,00 ***	0,00	0,00	0,00	0,00	
Niet-Nederlands	0,01	0,17	-1,23 ***	0,38	0,38	-1,24 **	0,42	
Kind thuiswonend in het afgelopen jaar	-0,25	0,19	0,89 ***	0,28	0,28	1,14 **	0,33	
<i>Crimineel verleden</i>								
Aantal delicten tot afgelopen jaar								
(0 = ref.)								
1 delict	-0,48 **	0,20	-0,19	0,33	0,33	0,29	0,38	
2-5 delicten	-0,67 *	0,30	0,67 *	0,36	0,36	1,34 **	0,46	
6-10 delicten	-0,52	0,52	1,11 *	0,63	0,63	1,62 *	0,80	
> 10 delicten	-0,19	0,60	0,16	1,10	1,10	0,35	1,23	
Aantal jaren sinds laatste veroordeling	0,05	0,04	0,14 **	0,05	0,05	-0,09	0,07	
Ooit veroordeeld tot afgelopen jaar								
Ooit geweldsdelict tot afgelopen jaar								
Ooit gevangenisstraf tot afgelopen jaar								
Intercept	-7,35 ***	0,90	-5,75 ***	1,40	1,40	2,01	1,00	
Aantal observaties	5.062							
Aantal personen	428							
χ^2 (df)	137,92 (18)							

* = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$; *** = $p < 0,001$

a Niet = getrouwd met een niet-crimineel; Crim = getrouwd met een crimineel

BRON: CCLS, 2010

trouwen 95 procent groter voor mannen die ooit een periode in de gevangenis hebben doorgebracht ($e^{0,67} = 1,95$). Verder blijkt dat de partnerkeuzes van mannen eveneens gerelateerd zijn aan veroordelingen voor geweldsfeiten: veroordeeld zijn voor een gewelddadig delict vergroot de kansverhouding op het trouwen met een criminele partner ($e^{0,61} = 1,84$). Dit ondersteunt de hypothese dat de ernst van een crimineel verleden van invloed is op het type partner waarmee wordt getrouwd. Voor de verwachting dat de tijd sinds de laatste veroordeling de partnerkeuze beïnvloedt, wordt op basis van deze analyses geen ondersteuning gevonden.

Tabel 4 laat ook enkele andere interessante bevindingen zien. Het hebben van een kind in het afgelopen jaar is gerelateerd aan een grotere kansverhouding om een criminele partner te trouwen. Dit geldt voor mannen, maar vooral voor vrouwen. Aan de ene kant – wanneer er vanuit gegaan wordt dat personen de moeder of vader van het kind trouwen – zou deze relatie verklaard kunnen worden door een lager niveau van zelfcontrole bij beide partners. Dit kenmerk zou niet alleen het krijgen van buitenechtelijke kinderen stimuleren, maar er ook voor zorgen dat personen crimineel actiever zijn. Aan de andere kant – wanneer er niet met de vader of moeder van het kind wordt getrouwd – zijn ongehuwde ouders wellicht minder aantrekkelijke huwelijkspartners voor anderen. Hierdoor moeten ze hun eisen bijvoorbeeld naar beneden bijstellen, waardoor de kans groter wordt dat ze een criminele partner trouwen. Het feit dat vrouwen die niet in Nederland zijn geboren kleinere kansverhoudingen hebben om een criminele partner te trouwen dan Nederlandse vrouwen, zou tot slot een gevolg kunnen zijn van de manier waarop de data zijn verzameld. Er is alleen informatie beschikbaar van de delicten die in Nederland voor het gerecht zijn behandeld. Aangezien verwacht kan worden dat personen die niet in Nederland zijn geboren hogere kansen hebben om een buitenlandse partner te trouwen, kan het zo zijn dat we een minder volledig beeld hebben van het criminele verleden van deze partners.

5. Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was om de relatie tussen crimineel gedrag, huwelijkskansen en partnerselectie te onderzoeken. Een groot aantal eerdere studies hebben laten zien dat het huwelijk voor een afname in crimineel gedrag kan zorgen (zie bijvoorbeeld Blokland & Nieuwbeerta, 2005; King et al., 2007; Sampson et al., 2006). Daarom is het van even groot belang om de factoren te achterhalen die de huwelijkskansen en partnerkeuzes van delinquenten beïnvloeden. Het feit dat hier tot nu toe nauwelijks aandacht voor is geweest, wordt deels veroorzaakt door dat adequate data ontbraken. In dit onderzoek is gebruikgemaakt van

een unieke longitudinale dataset: de Criminele Carrière en Levensloop Studie (CCLS). Dit is de eerste studie die gegevens bevat over de complete criminele carrières van zowel veroordeelden als hun partners.

De resultaten laten zien dat de ernst van een crimineel verleden sterk samenhangt met uitkomsten op de huwelijksmarkt. Hoe meer veroordelingen een persoon op zijn of haar naam heeft staan, hoe kleiner de kansen om te trouwen, en gegeven het feit dat iemand trouwt, hoe groter de kans op een crimineel partner. Zowel individuele voorkeuren als de mogelijkheden om deze voorkeuren te realiseren zouden de bevindingen kunnen verklaren. Een toename in het aantal veroordelingen leidt waarschijnlijk niet alleen tot minder mogelijkheden om te trouwen (bijvoorbeeld omdat veroordeelden worden gezien als minder aantrekkelijke partners), maar kan ook de voorkeur om te trouwen verminderen (het huwelijk past bijvoorbeeld niet bij een crimineel levensstijl). Voor mannen bleek dat geweldsdelicten en gevangenisstraf de kans om te trouwen nog verder verlagen dan het veroordeeld-zijn op zich. Deze laatste bevinding strookt met het idee dat gevangenisstraf delinquenten niet alleen weerhoudt van het plegen van delicten, maar ook onbedoelde neveneffecten heeft: het vermindert de kans om een huwelijkspartner te vinden die crimineel gedrag afremt (Lopoo & Western, 2005). Behalve de ernst van een crimineel verleden bleek de timing van veroordelingen van belang te zijn: de relatie tussen het hebben van een strafblad en de kans om te trouwen wordt zwakker naarmate de veroordeling langer geleden is. Aan de ene kant kan het zo zijn dat potentiële partners niet op de hoogte zijn van deze delicten of minder geven om delicten die langer geleden gepleegd zijn. Aan de andere kant kan het zo zijn dat de eigen voorkeur om te trouwen sterker wordt wanneer een crimineel levensstijl eenmaal is afgezworen.

Ondanks de unieke gegevens kent dit onderzoek een aantal beperkingen die tevens aanknopingspunten bieden voor vervolgonderzoek. Ten eerste gaat het hier in feite om een onderzoek naar justitiële in plaats van criminele carrières. Niet alle delicten worden bekend bij de politie of leiden tot een rechtszaak. De onderschatting van delinquent gedrag zou bovendien selectief kunnen zijn, wanneer het 'slimme' criminelen bijvoorbeeld lukt om uit handen van justitie te blijven of wanneer bepaalde personen of families juist sterker in de gaten worden gehouden. Het gebruik van officiële data heeft echter ook belangrijke voordelen. Het stelt ons in staat om een grote verscheidenheid aan delicten te onderzoeken van uiteenlopende ernst (bijvoorbeeld geweldsfeiten, vermogensfeiten, drugsdelicten, verstoring van de openbare orde en ernstige verkeersdelicten). Ook heeft het gebruik van officiële data als voordeel dat we geen last hebben van sociale wenselijkheidproblematiek en geheugenproblemen, zoals bij zelfrapportage het geval zou zijn.

Ten tweede was er voor deze studie alleen informatie beschikbaar over huwelijken en ontbrak informatie over andere typen relaties, zoals samenwonenrelaties. Vanaf de jaren zeventig werd het echter steeds gewoner om eerst te gaan samenwonen voor het huwelijk en werd samenwonen ook steeds meer gezien als een alternatief voor van het huwelijk (Kalmijn, 2002; Liebroer & Dykstra, 2000). Voor onze studie is dit een minder groot probleem, omdat de meeste onderzoekspersonen voor de jaren zeventig al de huwbare leeftijd hadden bereikt. Met het groeiende aantal samenwonenden in Nederland, de Verenigde Staten en andere landen is vervolgonderzoek naar andere typen relaties echter nodig. Het zou zo kunnen zijn dat juist delinquenten (bijvoorbeeld vanwege hun lagere zelfcontrole) kiezen voor minder conventionele en minder stabiele relatievormen.

Ten derde hebben we door het gebruik van uitsluitend officiële data geen inzicht verkregen in de onderliggende mechanismen die de relatie tussen crimineel gedrag en huwelijksuitkomsten kunnen verklaren. De vraag in hoeverre de gevonden relaties verklaard kunnen worden door eigen voorkeuren of mogelijkheden blijft uiteindelijk onbeantwoord. Het ontrafelen van deze mechanismen en het vaststellen van hun relatieve belang is een belangrijke taak voor vervolgonderzoek. In het ideale geval zou een studie als de CCLS aangevuld moeten worden met enquêtes en interviews. Hierdoor kan niet alleen meer inzicht worden verkregen in andere (niet-geregistreerde) relatievormen, maar bijvoorbeeld ook in persoonlijkheidskenmerken, sociaaleconomische status, stigma en de eigen houding ten opzichte van een relatie of huwelijk.

Ondanks de beperkingen hebben de conclusies belangrijke implicaties voor criminologische theorieën over de effecten van het huwelijk (Laub & Sampson, 2003). Op basis van de huidige bevindingen kunnen kanttekeningen worden geplaatst bij het prominente idee dat het huwelijk crimineel gedrag vermindert. Vanwege hun lagere huwelijkskansen hebben veroordeelden allereerst een kleinere kans om de beschermende effecten van het huwelijk te ervaren. Daarnaast is het zo dat zij een grotere kans hebben om een partner te trouwen die eveneens een crimineel verleden heeft. Is het nu zo dat een huwelijk met een criminele partner eveneens een criminaliteitsremmende werking heeft of zorgt dat juist voor een toename in criminele activiteiten? Om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van crimineel gedrag zou vervolgonderzoek zich niet simpelweg moeten richten op de aanwezigheid van een partnerrelatie, maar ook aandacht moeten hebben voor de criminele carrière van de partner.

Noten

1. Marieke van Schellen is als AIO verbonden aan de vakgroep Sociologie/ICS van de Universiteit Utrecht. Anne-Rigt Poortman is als UD werkzaam bij diezelfde vakgroep. Paul Nieuwbeerta is als hoogleraar verbonden aan het instituut voor strafrecht en criminologie van de Universiteit Leiden en tevens als bijzonder hoogleraar werkzaam bij de vakgroep Sociologie/ICS in Utrecht. Correspondentieadres: Marieke van Schellen, Sociologie / ICS, Universiteit Utrecht, Postbus 80140, 3508 TC Utrecht, e-mail: m.vanschellen@uu.nl. Dit onderzoek is gesubsidieerd door NWO (NWO, 400-07-074).
2. Naast de eigen preferenties zouden ook de preferenties van buitenstaanders een rol spelen in het selectieproces (Kalmijn, 1998). Deze zogenoemde *derde partijen* oefenen controle uit door sancties op te leggen wanneer er een partner buiten de eigen sociale groep wordt gekozen. Van crimineel gedrag is bekend dat het zich vaak concentreert in bepaalde families (Farrington, Barnes & Lambert, 1996). Hoewel de rol van controle binnen deze criminele families niet zo duidelijk is, zou van niet-criminele families verwacht kunnen worden dat zij sterk afwijzend staan tegenover een criminele partner. Een huwelijk met een crimineel zal de stabiliteit van de familie niet ten goede komen en zal daarom sterk worden ontmoedigd. Ook de preferenties van anderen zorgen dus voor homogamie wat betreft crimineel gedrag.
3. Dat er tot nu toe nauwelijks aandacht is geweest voor partners, is nog opmerkelijker gezien het feit dat selectie- en beïnvloedingsprocessen een belangrijke rol hebben bij het verklaren van crimineel gedrag onder adolescenten. Vrienden zouden elkaar niet alleen selecteren op crimineel gedrag, maar elkaars criminele gedrag vervolgens ook beïnvloeden (zie bijvoorbeeld Knecht, 2008; Warr, 2002; Weerman, 2003).
4. De criminele carrières van de onderzoekspersonen zijn tot en met het jaar 1983 al eerder in kaart gebracht door Block en Van der Werf (Van der Werf, 1986; Block & Van der Werf, 1991). Zij hebben de oorspronkelijke steekproef getrokken door gebruik te maken van een bestand van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) waarop de criminele statistiek over het jaar 1977 is gebaseerd. Met de CCLS-dataverzameling zijn de justitiële gegevens van Block en Van der Werf aangevuld tot het jaar 2003 en zijn tevens GBA/CBG-gegevens verzameld. Op deze manier konden de huwelijkspartners worden achterhaald, waarvoor vervolgens ook de complete justitiële carrières in kaart zijn gebracht. Voor het uitbreiden van de data en het koppelen van de verschillende bestanden is toestemming verleend door het ministerie van Justitie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Na het koppelen van de verschillende gegevens, zijn de databestanden volledig geanonimiseerd.
5. De assumpties die worden gemaakt over trouwen en partnerselectie blijken niet uit te maken voor de resultaten. Een logistische regressie onder de groep getrouwden, waarbij we de kans schatten op een criminele versus niet-criminele partner, levert vergelijkbare resultaten op. In tegenstelling tot de competingrisk-modellen worden huwelijksuitkomsten in deze modellen gezien als een geleidelijk proces waarbij een persoon eerst beslist om te trouwen en daarna beslist om een bepaald soort partner te trouwen.

Literatuur

132

- Allison, P.D. (1984). *Event History Analysis: Regression for Longitudinal Event Data*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Becker, G.S. (1981). *A Treatise on the Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Block, C.R. & Werff, C. van der (1991). *Initiation and Continuation of a Criminal Career: Who Are the Most Active and Dangerous Offenders in the Netherlands?* Arnhem: Gouda Quint.
- Blokland, A.A.J. & Nieuwbeerta, P. (2005). The Effects of Life Circumstances on Longitudinal Trajectories of Offending. *Criminology*, 43, 1203-1240.
- Clayton, O. & Moore, J. (2003). The Effects of Crime and Imprisonment on Family Formation. In O. Clayton, R.B. Mincy & D. Blankenhorn (Eds.), *Black Fathers in Contemporary American Society: Strengths, Weaknesses, and Strategies for Change* (pp. 84-102). New York: Russell Sage Foundation.
- Farrington, D., Barnes, G. & Lambert, S. (1996). The Concentration of Offending in Families. *Legal and Criminological Psychology*, 1, 47-63.
- Galbaud du Fort, G., Boothroyd, L.J., Bland, R.C., Newman, S.C. & Kakuma, R. (2002). Spouse Similarity for Antisocial Behavior in the General Population. *Psychological Medicine*, 32, 1407-1416.
- Goldscheider, F.K., & Waite, L.J. (1986). Sex Differences in the Entry to Marriage. *American Journal of Sociology*, 92, 91-109.
- Gottfredson, M.R. & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Graaf, P.M. de & Kalmijn, M. (2003). Alternative Routes in the Remarriage Market: Competing-Risk Analyses of Union Formation after Divorce. *Social Forces*, 81, 1459-1498.
- Huebner, B.M. (2005). The Effect of Incarceration on Marriage and Work Over the Life Course. *Justice Quarterly*, 22, 281-303.
- Huebner, B.M. (2007). Racial and Ethnic Differences in the Likelihood of Marriage: The Effect of Incarceration. *Justice Quarterly*, 24, 156-183.
- Kalmijn, M. (1998). Inter-marriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*, 24, 395-421.
- Kalmijn, M. (2002). Sociologische analyses van levensloopeffecten: een overzicht van economische, sociale en culturele gevolgen. *Bevolking en Gezin*, 31, 3-46.
- Kalmijn, M. (2005). Attitude Alignment in Marriage and Cohabitation: The Case of Sex-Role Attitudes. *Personal Relationships*, 12, 521-535.
- King, R.D., Massoglia, M. & MacMillan, R. (2007). The Context of Marriage and Crime: Gender, the Propensity to Marry, and Offending in Early Adulthood. *Criminology*, 4, 33-65.
- King, R.D. & South, S.J. (2008). Crime, Race, and the Transition to Marriage. Paper gepresenteerd op de Crime and Population Dynamics Summer Workshop, 2-3 juni, Baltimore, Maryland.

Knecht, A.B. (2008). Friendship Selection and Friends Influence. Dynamics of Networks and Actor Attributes in Early Adolescence. Dissertatie: Universiteit Utrecht / ICS.

Krueger, R.F., Moffitt, T.E., Caspi, A., Bleske, A. & Silva, P.A. (1998). Assortative Mating for Antisocial Behavior: Developmental and Methodological Implications. *Behavior Genetics*, 28, 173-186.

Laub, J.H. & Sampson, R.J. (2003). *Shared Beginnings, Divergent Lives. Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge: Harvard University Press.

Liefbroer, A.C. & Dykstra, P.A. (2000). *Levenslopen in verandering: een studie naar ontwikkelingen in de levenslopen van Nederlanders geboren tussen 1900 en 1970*. Den Haag: Sdu Uitgevers.

Lopoo, L.M. & Western, B. (2005). Incarceration and the Formation and Stability of Marital Unions. *Journal of Marriage and Family*, 67, 721-734.

Moffitt, T.E., Caspi, A., Rutter, M. & Silva, P.A. (2001). *Sex Differences in Antisocial Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nieuwbeerta, P. & Blokland, A.A.J. (2003). *Criminal Careers of Adult Dutch Offenders* (Codebook and Documentation). Leiden: NSCR.

Oppenheimer, V.K. (1988). A Theory of Marriage Timing: Assortative Mating under Varying Degrees of Uncertainty. *American Journal of Sociology*, 94, 563-591.

Pager, D. (2003). The Mark of a Criminal Record. *American Journal of Sociology*, 108, 937-975.

Quinton, D., Pickles, A., Maughan, B. & Rutter, M. (1993). Partners, Peers, and Pathways: Assortative Pairing and Continuities in Conduct Disorder. *Development and Psychopathology*, 5, 763-783.

Rhule-Louie, D.M. & McMahon, R.J. (2007). Problem Behavior and Romantic Relationships: Assortative Mating, Behavior Contagion, and Desistance. *Clinical Child and Family Psychology*, 10, 53-100.

Sampson, R.J., Laub, J.H. & Wimer, C. (2006). Does Marriage Reduce Crime? A Counterfactual Approach to Within-Individual Causal Effects. *Criminology*, 44, 465-508.

Simons, R.L., Stewart, E., Gordon, L.C., Conger, R.D. & Elder, G.H. Jr. (2002). A Test of Life-Course Explanations for Stability and Change in Antisocial Behavior from Adolescence to Young Adulthood. *Criminology*, 40, 401-434.

Taylor, J., McGue, M. & Iacono, W.G. (2000). Sex Differences, Assortative Mating, and Cultural Transmission Effects on Adolescent Delinquency: A Twin Family Study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 433-440.

Warr, M. (2002). *Companions in Crime*. Cambridge: Cambridge University Press.

Weerman, F. (2003). Crimineel gedrag en criminele leeftijdsgenoten. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45, 2-16.

- Werff, C. van der (1986). *Recidive 1977: Recidivecijfers van in 1977 wegens misdrijf veroordeelden en niet-vervolgden*. Den Haag: Staatsuitgeverij.
- Western, B., Lopoo, L.M. & McLanahan, S. (2004). Incarceration and the Bonds among Parents in Fragile Families. In M. Patillo, D. Weiman & B. Western (Eds.), *Imprisoning America: The Social Effects of Mass Incarceration* (pp. 21-45). New York: Russell Sage Foundation.
- Western, B. & McLanahan, S. (2000). Fathers Behind Bars: The Impact of Incarceration on Family Formation. In G.L. Fox & M.L. Benson (Eds.), *Families, Crime and Criminal Justice: Contemporary Perspectives in Family Research, Volume 2* (pp. 309-324). New York: Elsevier Science.
- Yamaguchi, K. & Kandel, D.B. (1985). On the Resolution of Role Incompatibility: A Life Event History Analysis of Family Roles and Marijuana Use. *American Journal of Sociology*, 90, 1284-1325.